



การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

ที่มาของวาทกรรม “เมรีซี้เมา” ในสังคมไทย¹ The Origin of “Drunken Meri” Discourse in Thai Society

รัชกร นันทรัตนชัย², ชุตินา มณีวัฒนา³

²นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Email: tongthadcha@gmail.com

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Email: chutima.ma@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาที่มาของวาทกรรม “เมรีซี้เมา” ในสังคมไทย เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการสร้างสรรค์ละครชาตรีร่วมสมัย เรื่อง “เรื่องเหล้า(เล่า)...ของเมรี” ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและการสังเกตการณ์ จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่าวาทกรรม “เมรีซี้เมา” มีที่มาจากการผลิตซ้ำของ “สื่อ” โดยพบเป็นครั้งแรกในสื่อประเพณีประเภทวรรณกรรมในสมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2325-2352) และพบการผลิตซ้ำมากขึ้นในยุคของสื่อมวลชน ได้แก่ ละครโทรทัศน์เรื่องนางสิบสองของ บริษัท สามเศียร จำกัด (พ.ศ. 2518, 2531 และ 2543) ซึ่งนับเป็นสื่อที่มีอิทธิพลในการเผยแพร่วาทกรรมมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบการผลิตซ้ำโดยบุคคลทั่วไปเป็นจำนวนมากในสื่อสังคมออนไลน์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: วาทกรรม, เมรีซี้เมา

Abstract

This article aimed to study the origin of “Meri Khimao” (drunken lady Meri) discourse and the result would later be used to create Chatree drama “The Story of Drunken Lady Meri”. The information was obtained by documentary research and observation. The data was analyzed and presented by descriptive method.

The results showed that the discourse of “Meri Khimao” (drunken lady Meri) was from media reproduction, first found in Thai literature from 1782 to 1809 (2325 – 2353 B.E.) during the reign of King Rama I of Rattanakosin. The reproduction of the discourse continued to increase in the age of mass media particularly from Nang Sibsong (The Twelve Ladies), a T.V. drama by Samsearn Company Limited in 1975, 1988, 2000 (2518, 2531, and 2543 B.E.),

¹บทความวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การสร้างสรรค์ละครชาตรีร่วมสมัย เรื่อง “เรื่องเหล้า(เล่า)...ของเมรี” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปการแสดง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2562 ดำเนินการวิจัยแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2563

the most influential media in the discourse dissemination. Reproduction by ordinary people through social, moreover, media was found since 2002 (2545 B.E.)

Keyword: The discourse of “Meri Khimao” (The drunken lady Meri)

บทนำ

“เมรีซี้เมา” เป็นสำนวนที่ถูกนำมาใช้ในความหมายถึงผู้หญิงที่ชอบดื่มเหล้าหรือมีอาการเมาสุรา โดยเปรียบเปรยว่าคล้ายกับอุปนิสัยของนางเมรีในวรรณคดีเรื่องพระรถเมรีทั้งที่เรื่องราวในวรรณกรรมนั้นกล่าวว่า เมรีถูกพระรถเสกหล่อลวงให้ดื่มเหล้า เพราะต้องการหลอกถามความลับเรื่องดวงตาของนางสิบสองและขโมยของวิเศษประจำเมืองหนีไป การดื่มสุราครั้งนั้นจึงเป็นเพียงครั้งแรกและครั้งเดียวในชีวิตของเมรี แล้วเหตุใดเธอก็ถูกสังคมตราหน้าว่าเป็น “เมรีซี้เมา”

แม้ว่าสำนวนดังกล่าวจะมีความหมายตรงข้ามกับเรื่องราวในวรรณกรรมอย่างสิ้นเชิง แต่ทว่า ผู้คนส่วนใหญ่กลับยอมรับความหมายและนำไปใช้กันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในสื่อต่างๆเช่น ละครโทรทัศน์เรื่องนางสิบสอง ของบริษัท สามเศียร จำกัด (พ.ศ. 2531 และ 2543) ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 7 ซึ่งมีเพลงนำละครที่มีคำร้องว่า “สามจอกสี่จอกมารอกเข้า นางเมรีซี้เมาก็กลับไป” บทเพลง “เมรีซี้เมา” ของ ชัช เมืองชล ซึ่งขับร้องโดย น้อย นวรัตน์ (พ.ศ. 2538) และ ย้อย ญาติเยอะ (พ.ศ. 2548) รวมถึงข่าวและบทความต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบการใช้สำนวนดังกล่าวในสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชนทั่วไปอย่างแพร่หลาย



ภาพที่ 1 การใช้สำนวน “เมรีซี้เมา” ในเฟซบุ๊ก (Facebook) พ.ศ. 2552
 ที่มา: วิชญพงษ์ โพธิพิรุฬห์, 2552

การใช้สำนวน “เมรีซี้เมา” ที่ปรากฏให้เห็นเป็นจำนวนมากดังที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมต่างเชื่อว่าเมรีเป็นผู้หญิงซี้เมาโดยปราศจากความสงสัย ซึ่งเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างไร เหตุใดผู้คนส่วนใหญ่จึงยอมรับความหมายและเชื่อว่าสำนวน “เมรีซี้เมา” เป็นความจริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาที่มาของวาทกรรม “เมรีซี้เมา” ในสังคมไทย



การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาวาทกรรม “เมรีซีเมา” ที่ปรากฏในสื่อต่างๆ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วย วรรณกรรม ศิลปะการแสดงสื่อสิ่งพิมพ์เพลง ภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์สื่อออนไลน์ รวมถึงสื่ออื่นๆ ที่มีการสื่อสารความหมายว่า “เมรีซีเมา” ทั้งแบบโดยตรงและโดยนัยอย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้ยังคงมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลบางอย่างอันเนื่องมาจากปัญหาด้านลิขสิทธิ์ ต้นฉบับชำรุดเสียหาย หรือเก่าเกินกว่าจะสืบค้นได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยรวบรวมจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารได้แก่ แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse) วรรณกรรมเรื่องพระรถเมรี และสืบค้นการใช้สำนวน “เมรีซีเมา” ที่แฝงตัวอยู่ในรูปแบบเอกสารและสื่อออนไลน์ต่างๆ เช่น วรรณกรรม ข่าวดัง ความเชื่อในสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นต้น

2. การสังเกตการณ์ โดยศึกษาวิถีทัศนศิลปะการแสดงประเภทต่างๆ ทั้งสื่อประเพณีและสื่อสมัยใหม่ โดยใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อสืบค้นการใช้สำนวน “เมรีซีเมา” ที่แฝงตัวอยู่ในศิลปะการแสดง

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้างต้นมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse) ของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เป็นฐานคิดและนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Presentation)

แนวคิดทฤษฎี

การศึกษาที่มาของวาทกรรม “เมรีซีเมา” ในสังคมไทย ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse) ของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เพื่อทำความเข้าใจการประกอบสร้างความหมายของสำนวนดังกล่าว เนื่องจากปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยศึกษานั้นเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งมิเชล ฟูโกต์ มองว่าเป็นกระบวนการเชิงอำนาจ ที่มีภาษาเป็นเครื่องมือในการประกอบสร้างความหมายหรือสร้างความเป็นอื่นให้กับสิ่งต่างๆ พร้อมทั้งผลิตซ้ำความหมายนั้นให้ดำรงอยู่ในสังคมจนกระทั่งเป็นที่ยอมรับในฐานะ “ความรู้” หรือ “ความจริง” ซึ่งจะกลายเป็น “กรอบความรู้” (Episteme) ที่ครอบงำความคิดและความเชื่อของสังคมในที่สุด ความหมายของสิ่งต่างๆ ในโลกใบนี้จึงมีได้มีอยู่ตั้งแต่ต้น แต่เกิดจากการกำหนดและตกลงร่วมกันของมนุษย์ โดยถูกวางโครงสร้างจากสถาบันทางสังคมต่างๆ จนกลายเป็นกฎระเบียบ ความรู้ ความเชื่อ วิธีคิด วิธีเข้าใจ และก่อให้เกิดวาทกรรมซึ่งประกอบสร้างความหมายให้แก่สรรพสิ่ง (มิเชล ฟูโกต์ อ้างถึงใน วศิณี สุทธิวิภากร, 2552, หน้า 77)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าสื่อประเพณีวรรณกรรมในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้แก่ รถมเสนาชาดก, ภาพขัณฑ์ไม้เรื่องพระรถ, พระรถคำฉันท์ และบทละครสำนวนต่างๆ ไม่มีการกล่าวถึงวาทกรรม “เมรีซีเมา” แต่อย่างใด ดังเช่น “รถเสนาชาดก” ซึ่งมีเนื้อหากล่าวว่า “พระเจ้ารถเสนาจึงอุบายบอกให้นางกัณฐิ (เมรี) ตีมน้ำสุราบานเป็นที่สบาย



การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

ใจ แต่พระองค์หาดีไม่ ส่วนนางกักริครั้นดีมีน้ำสุราเมาแล้วก็ล้มลงบนที่ไสยาสน์” (กรมศิลปากร, 2552, หน้า 52) และบทละครเรื่องพระรถ สำนวนที่ 2 ซึ่งมีบทกลอนกล่าวว่า

เจ้าเอยเจ้าเมรี	มีรักกลมมีข้างภายใน
กูเอยจักกินประการใด	เมามายอายุใจเป็นพันตัว
เกิดมาไม่เคยจะกินเหล้า	จะเป็นอนต์ขัดท้าวผู้เป็นผัว
จะหมองพระทัยว่าใจชั่ว	ตามท้าวเจ้าผัวมัวเมา...

(กรมศิลปากร, 2552, หน้า 117)

ในทางกลับกัน สื่อประเภทต่างๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์กลับกล่าวว่าเมรีเป็นผู้หญิงขี้เมา และมีการผลิตซ้ำวาทกรรม “เมรีขี้เมา” ปรากฏให้เห็นเป็นจำนวนมากโดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลาตามยุคของสื่อ ดังนี้

1. ยุคของสื่อประเพณี (พ.ศ. 2325-2500) พบจำนวนและความถี่ในการผลิตซ้ำวาทกรรมน้อยที่สุด โดยปรากฏในวรรณกรรมลายลักษณ์จำนวน 2 สำนวน และวรรณกรรมมุขปาฐะ 1 สำนวน ได้แก่

1.1 พระรถนิราศ สำนวนที่ 1 สันนิษฐานว่าแต่งในสมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2325-2352) มีสำนวน “เมรีขี้เมา” อยู่ในบทกลอน ดังนี้

...ขอกล่าวเรื่องพระรถปดเมรี	ให้กินหมักกับเหล้าจนเมามาย
แล้วไถ่ถามนามสรรพสิ่งของ	ที่เธอต้องประสงค์จ้านงหมาย
นาง <u>เมรีขี้เมา</u> เล่าอธิบาย	บรรยายบอกสิ้นกระบิลยา...

(กรมศิลปากร, 2552, หน้า 428-429)

1.2 พระรถคำกลอนสันนิษฐานว่าแต่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ไม่ทราบปีที่แต่ง) มีบทกลอนที่กล่าวว่านางเมรีถูกนางยักษ์สุนทาสอนให้ดื่มสุรามาดังแต่เด็ก ดังนี้

...ขนานนามกัลยาว่าเมรี	จำเรณูศรีวัฒนาสถาพร
ชันษาเจ็ดปีมีศักดิ์	สารพัดรู้หลักเขียนอักษร
สุนทาสายชิตสนิทอน	ไม่เจียรจรไปจากพระธิดา
ยามเสวยกระยาหารทุกเช้าค่ำ	เสวยน้ำเมรัยด้วยหรรษา...

(กรมศิลปากร, 2552, หน้า 259)

1.3 เพลงประกอบการละเล่นแม่ศรีของชาวบ้าน ต.พนมทวน อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี (ก่อน พ.ศ. 2500) มีเพลงรำชื่อ “เพลงเมรีขี้เมา” และมีสำนวน “เมรีขี้เมา” อยู่ในคำร้อง ดังนี้

ปลอกปลุกลุกขึ้นเถิดแม่เมรี	กินเหล้าเท่านี้ไม่ควรจะเมา
สองจอกสามจอกก็กรอกเข้า	แม่ <u>เมรีขี้เมา</u> นอนหลับไหล

(ทองเลื่อน คุณพันธ์ อ่างถึงใน สุมาลย์ เรื่องเดช, 2517, หน้า 173)

2. ยุคของสื่อมวลชน (พ.ศ. 2500-2545) พบจำนวนและความถี่ในการผลิตข่าววาทกรรมมากขึ้น โดยปรากฏในสื่อมวลชน ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ดังนี้

2.1 ละครโทรทัศน์เรื่องนางสิบสอง ของบริษัท สามเศียร จำกัด (พ.ศ. 2518, 2531 และ 2543) ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 7 ผู้วิจัยพบว่าเพลงนำละครโทรทัศน์ปี พ.ศ. 2531 และ 2543 มีคำร้องว่า “สามจอกสี่จอกมารอกเข้า นางเมรีซี่เฝ้ากลับไป” และภาพการแสดงในละครโทรทัศน์ปี พ.ศ. 2543 ก็เจตนาสื่อสารว่าเมรีเป็นผู้หญิงขี้เมา ส่วนละครโทรทัศน์ในปี พ.ศ. 2518 นั้นไม่สามารถสืบค้นข้อมูลได้ในปัจจุบัน

2.2 ภาพยนตร์เรื่องพระรถเมรี ของเอเพ็กซ์ภาพยนตร์ (พ.ศ. 2524) พบว่ามีภาพการแสดงแตกต่างจากเรื่องราวในวรรณกรรมอย่างมาก เหตุการณ์ในภาพยนตร์กล่าวถึงนางเมรีนำเหล้าผสมยาเสน่ห์มาถวายพระรถเสน แต่พระรถเสนไม่กล้าดื่มและบอกให้นางเมรีดื่มก่อน นางเมรีจึงดื่มเหล้าด้วยสีหน้าอาการปกติเสมือนว่าคุ้นเคยกับการดื่มสุราเป็นอย่างดี หลังจากนั้นพระรถเสนกับนางเมรีจึงดื่มสุราด้วยกัน

2.3 เพลงเมรีซี่เฝ้า ของ ชัช เมืองชล ขับร้องโดย หน้อย นวรัตน์ (พ.ศ. 2538) พบว่าไม่มีการกล่าววว่าเมรีเป็นผู้หญิงขี้เมาในคำร้อง แต่กลับใช้ชื่อเพลงและชื่ออัลบั้มว่า “เมรีซี่เฝ้า”



ภาพที่ 2 ภาพปกอัลบั้มเทปคาสเซ็ท ชุด เมรีซี่เฝ้า พ.ศ. 2538
 ที่มา: หน้อย นวรัตน์, 2556

2.4 บทความในนิตยสาร ดิฉัน เรื่อง ไปเป็นเมรีที่แคว้นแซมเปญ (พ.ศ. 2539) พบว่ามีการใช้ชื่อของ “เมรี” สื่อความหมายแทนผู้หญิงที่ชอบดื่มสุรา ดังบางส่วนของบทความที่กล่าววว่า “...เข้านี้ที่ตื่นมาข้างๆ ไร่องุ่นอย่างสดชื่น ไม่มีอาการแองก์เลย...ท่าทางจะเอาดีทางเป็นเมรีได้...แต่พอดื่มโรเซ่แก้วที่ 2 เข้าไปได้ไม่กี่ก็อีกเท่านั้นก็มันหัวไปหมด เมรีเมาซะแล้ว...” (จ้อน, 2539, หน้า 254 และ 259)

3. ยุคของสื่อออนไลน์ (พ.ศ. 2545-ปัจจุบัน) พบจำนวนและความถี่ในการผลิตข่าววาทกรรมมากที่สุด โดยปรากฏในสื่อออนไลน์ ได้แก่ เพลง ละครโทรทัศน์ ข้อความในสื่อสังคมออนไลน์ ข่าว และบทความในเว็บไซต์ต่างๆ ดังนี้



การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

3.1 เริ่มพบการใช้สำนวน “เมรีซี่เมา” โดยประชาชนทั่วไปในเว็บไซต์ต่างๆ (พ.ศ. 2545)

3.2 เพลงเมรีซี่เมา ของ ชัช เมืองชล ขับร้องโดย ย้อย ญาติเยอะ (พ.ศ. 2548)พบว่า ไม่มีการกล่าวว่ามีเมรีเป็นผู้หญิงซี่เมาในคำร้อง แต่ใช้ชื่อเพลงและชื่ออัลบั้มว่า “เมรีซี่เมา” เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2538

3.3 เริ่มพบการใช้สำนวน “เมรีซี่เมา” หรือใช้ชื่อ “เมรี” เพื่อสื่อความหมายถึง ผู้หญิงที่ชอบดื่มสุราโดยประชาชนทั่วไปในสื่อสังคมออนไลน์ (พ.ศ. 2552)

3.4 ข่าวและบทความในเว็บไซต์ของสื่อกระแสหลัก ได้แก่ ผู้จัดการออนไลน์ (พ.ศ. 2554, 2558) ไทยรัฐออนไลน์ (พ.ศ. 2555, 2561) เดลินิวส์ (พ.ศ. 2557) พบการผลิตซ้ำวาทกรรมในหัวเรื่อง หรือเนื้อหาของข่าวและบทความ เช่น “พบเมรีซี่เมาฟุ้ง หวัง ‘ไวน์-เหล้า’ น้ำหวาน’ ล่อใจหญิง” (ผู้จัดการออนไลน์, 2558)

3.5 เพลงเมรีซี่เมา ขับร้องโดย ปุ้ม จาระเม็ด (พ.ศ. 2558) เป็นเพลงเพื่อชีวิตที่มี เนื้อหากล่าวถึงผู้หญิงที่ถูกชายผู้เป็นที่รักทอดทิ้งและตัดสินใจหาทางออกด้วยการดื่มเหล้า พบการผลิตซ้ำวาทกรรมในคำร้องว่า “เมรีซี่เมา มันเหงาก็ดื่ม ดื่มเพื่อลืมความทุกข์หัวใจ...ต้องกลับกลายมาเป็นเมรีซี่เมา” (ปุ้ม จาระเม็ด, 2556)

3.6 ละครโทรทัศน์แนวตลกเรื่องพระรถเมรี ในรายการก่อนบ่ายโชว์ (พ.ศ. 2560) พบว่ามีการนำเสนอภาพลักษณ์ “เมรีซี่เมา” ผ่านบทสนทนาและการแสดงเพื่อให้เกิดความตลกขบขัน

3.7 เพลงเมรีสายเมา ขับร้องโดย เมย์ สุพัตรา (พ.ศ. 2562)พบการผลิตซ้ำวาทกรรม ในคำร้องว่า “กลายเป็นเมรี กลายเป็นซี่เมา หม่อง (ที่) ไตมีเหล้า มีดนตรีเป็นต้องเจอ” (เมย์ สุพัตรา, 2562)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการผลิตซ้ำวาทกรรม “เมรีซี่เมา” มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 โดยปรากฏ ในสื่อประเภทต่างๆ เป็นจำนวนมากในทันทันผู้วิจัยได้จำแนกรูปแบบการผลิตซ้ำ (Reproduction) วาทกรรม “เมรีซี่เมา” ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การผลิตซ้ำวาทกรรมผ่านตัวบท (Text) และ การผลิตซ้ำวาทกรรมผ่านการแสดง (Performance) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การผลิตซ้ำวาทกรรม “เมรีซี่เมา” ผ่านตัวบท (Text)คือ การผลิตซ้ำคำว่า “เมรีซี่เมา” หรือมีข้อความที่สื่อความหมายว่าเมรีเป็นผู้หญิงซี่เมาพบเป็นครั้งแรกในสื่อประเพณีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้แก่ พระรถนิราศ สมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2325-2352), พระรถคำกลอน (ไม่ทราบปีที่แต่ง) และพบในเพลง ประกอบการเล่นแม่ศรีของชาวบ้าน ต.พนมทวน อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี (ก่อน พ.ศ. 2500) ต่อมาพบว่า มีการผลิตซ้ำมากขึ้นในสื่อมวลชน ได้แก่ เพลงนำละครโทรทัศน์เรื่องนางสิบสอง ของบริษัท สามเศียร จำกัด (พ.ศ. 2531 และ 2543), เพลงเมรีซี่เมา ของ หน้อย นวรัตน์ (พ.ศ. 2538 และ 2548), ข่าวและบทความต่างๆ นอกจากนี้ยังพบการผลิตซ้ำเป็นจำนวนมากในสื่อสังคมออนไลน์ (พ.ศ. 2545-ปัจจุบัน)

2. การผลิตซ้ำวาทกรรม “เมรีซี่เมา” ผ่านการแสดง (Performance)คือ การผลิตซ้ำ คำพูดหรือวิธีการแสดงที่สื่อความหมายว่าเมรีเป็นผู้หญิงซี่เมาพบในสื่อประเพณีและสื่อสมัยใหม่จำนวนมาก ซึ่ง สามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ไม่มีสำนวนเมรีซี่เมาและวิธีการแสดงไม่เจตนาแนะนำเสนอว่าเมรีซี่เมา ศิลปะการแสดงกลุ่มนี้ไม่มีสำนวน “เมรีซี่เมา” ในบทการแสดง และวิธีการแสดงก็ไม่ได้อิงสื่อความหมายถึง



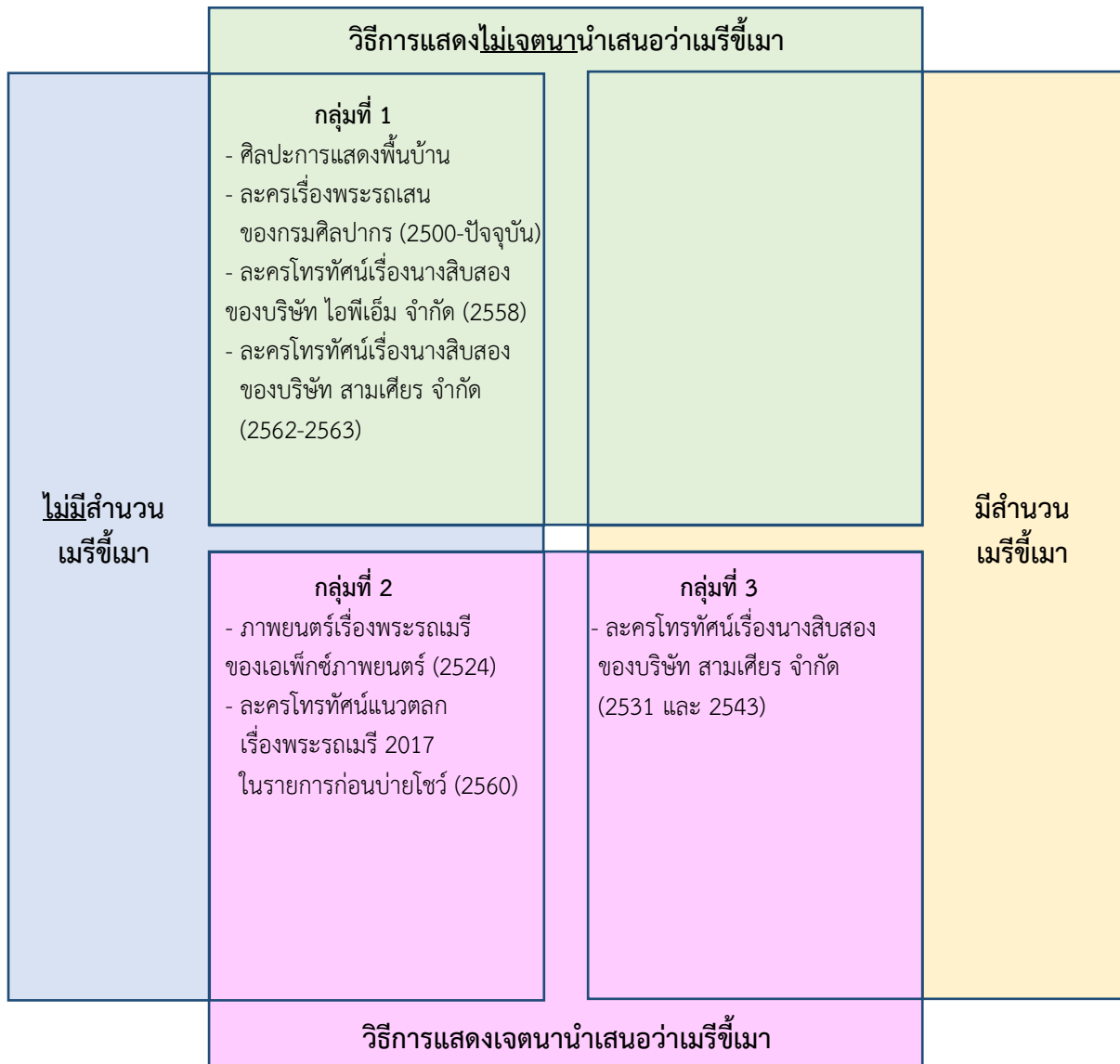
การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

สำนวนดังกล่าว แต่บางครั้งผู้แสดงอาจพูดหรือแสดงอาการเมาสุราเพื่อสร้างความตลกขบขัน ซึ่งอาจทำให้ผู้ชมเข้าใจว่าเมรีเป็นผู้หญิงขี้เมาได้โดยไม่ตั้งใจ ลักษณะดังนี้พบในศิลปะการแสดงพื้นบ้านทุกประเภท ละครเรื่องรถเสนของกรมศิลปากร และสื่อสมัยใหม่บางเรื่อง เช่น ละครโทรทัศน์เรื่องนางสิบสอง ของบริษัท ไอพีเอ็ม จำกัด (พ.ศ. 2558) และละครโทรทัศน์เรื่องนางสิบสอง ของบริษัท สามเศียร จำกัด (พ.ศ. 2562-2563) เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 ไม่มีสำนวนเมรีขี้เมาแต่วิธีการแสดงเจตนาแนะนำเสนอว่าเมรีขี้เมา ศิลปะการแสดงกลุ่มนี้ไม่มีสำนวน “เมรีขี้เมา” ในบทการแสดงโดยตรง แต่ภาพการแสดงนั้นตั้งใจสื่อความหมายว่าเมรีเป็นผู้หญิงขี้เมา ลักษณะเช่นนี้พบในสื่อสมัยใหม่ 2 เรื่อง ได้แก่ ภาพยนตร์เรื่องพระรถเมรีของเอพีพีภาพยนตร์ (2524) และละครโทรทัศน์แนวตลกเรื่องพระรถเมรี 2017 ในรายการก่อนบ่ายโชว์ (2560) เป็นต้น

กลุ่มที่ 3 มีสำนวนเมรีขี้เมาและวิธีการแสดงเจตนาแนะนำเสนอว่าเมรีขี้เมา ศิลปะการแสดงกลุ่มนี้มีสำนวน “เมรีขี้เมา” อยู่ในเพลงนำละครโทรทัศน์ และภาพการแสดงก็ตั้งใจสื่อสารว่าเมรีเป็นผู้หญิงขี้เมา ลักษณะเช่นนี้พบในละครโทรทัศน์เรื่องนางสิบสอง ของบริษัท สามเศียร จำกัด ซึ่งออกอากาศในปี พ.ศ. 2543 นอกจากนี้ยังสันนิษฐานว่าละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศในปี พ.ศ. 2518 และ 2531 อาจมีวิธีนำเสนอในลักษณะเดียวกันด้วย

จากการจำแนกข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้



แผนภาพที่ 1 รูปแบบการผลิตซ้ำว่าทกรรม “เมรีชีเมา” ผ่านการแสดง
 ที่มา: ผู้วิจัย

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า สำนวน “เมรีชีเมา” ที่นำเสนอผ่านการแสดงนั้น เริ่มต้นจากการแสดงกลุ่มที่ 1 ซึ่งไม่มีทั้งสำนวนและไม่มีเจตนาแนะนำความเป็น “เมรีชีเมา” (พบมากกว่า 4 ชุดการแสดง) ส่วนการแสดงกลุ่มที่ 2 นั้น ถึงแม้ว่าจะไม่มีสำนวน “เมรีชีเมา” อยู่ในบทการแสดงโดยตรง แต่วิธีการแสดงกลับมีเจตนาสื่อสารความเป็น “เมรีชีเมา” (พบ 2 ชุดการแสดง) ในขณะที่การแสดงกลุ่มที่ 3 ซึ่งมีทั้งสำนวนและวิธีการแสดงที่สื่อสารว่าเมรีเป็นผู้หญิงชื่อนั้นพบว่ามีจำนวนน้อยที่สุด ได้แก่ ละครโทรทัศน์เรื่องนางสิบสอง ของบริษัท สามเศียร จำกัด ซึ่งออกอากาศในปี พ.ศ. 2531 และ 2543 อีกทั้งยังเป็นไปได้ว่า ละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศในปี พ.ศ. 2518 ก็อาจนำเสนอสำนวนและวิธีการแสดงในลักษณะเดียวกันด้วย



การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้ว่าศิลปะการแสดงในกลุ่มที่ 3 จะมีจำนวนน้อยที่สุด แต่ก็ น่าจะมีอิทธิพลในการผลิตข่าววาทกรรม “เมรีซี่เมา” มากที่สุด เนื่องจากมีทั้งภาพการแสดงที่นำเสนอว่านางเมรี ซีนชอบและเคยดื่มสุรามาก่อน และยังมีสำนวน “เมรีซี่เมา” อยู่ในเพลงนำละครโทรทัศน์โดยตรง การที่บท เพลงดังกล่าวถูกเผยแพร่ซ้ำๆ หลายครั้งผ่านสื่อโทรทัศน์ที่มีอำนาจในการเข้าถึงมวลชนได้อย่างกว้างขวาง ทั้ง ช่วงก่อนละครเริ่ม ระหว่างคั่นโฆษณา หลังละครจบ หรือแม้แต่การประชาสัมพันธ์ละครในช่วงเวลาต่างๆ ย่อม ตอกย้ำให้วาทกรรมดังกล่าวกลายเป็นที่จดจำของผู้ชมได้ไม่ยากนัก ส่วนศิลปะการแสดงในกลุ่มที่ 2 นั้น น่าจะ มีอิทธิพลรองลงมา เนื่องจากไม่มีบทการแสดงหรือเพลงประกอบที่มีสำนวน “เมรีซี่เมา” โดยตรง ถึงแม้ว่าจะมี วิธีการแสดงที่สื่อว่านางเมรีซีนชอบหรือเคยดื่มสุรามาก่อน แต่ผู้ชมจะรับรู้เรื่องราวดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อได้รับชม การแสดงเท่านั้น โอกาสที่จะเผยแพร่วาทกรรมซ้ำๆ กันหลายครั้งจนกลายเป็นที่จดจำของผู้ชมจึงเป็นไปได้น้อยกว่า ส่วนศิลปะการแสดงในกลุ่มที่ 1 ซึ่งไม่มีทั้งสำนวน “เมรีซี่เมา” และไม่มีวิธีการแสดงที่สื่อว่านางเมรีซีน ชอบหรือเคยดื่มสุรามาก่อน ย่อมมีอิทธิพลในการผลิตข่าววาทกรรม “เมรีซี่เมา” น้อยที่สุด

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าปริมาณและความถี่ในการผลิตข่าววาทกรรม “เมรีซี่เมา” นั้นมีความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีการสื่อสารที่เจริญก้าวหน้าขึ้นตามยุคสมัย จึงสรุปได้ว่าวาทกรรมดังกล่าวมี ที่มาจากการผลิตซ้ำโดย “สื่อ” ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่ยอมรับความหมาย และทำหน้าที่แพร่กระจายชุด ความคิดดังกล่าวให้ยังคงไหลเวียนอยู่ในสังคมนั่นเอง

อภิปรายผลการวิจัย

แม้ว่าผลการวิจัยจะชี้ให้เห็นว่าละครโทรทัศน์เรื่องนางสิบสองของ บริษัท สามเศียร จำกัด เป็นสื่อที่มี อิทธิพลในการเผยแพร่วาทกรรม “เมรีซี่เมา” มากที่สุด แต่ผู้วิจัยก็ตระหนักว่า “สามเศียร” ไม่ใช่ผู้ริเริ่ม “ผลิต สร้าง” วาทกรรม “เมรีซี่เมา” เป็นคนแรก แต่เป็นเพียงผู้ “ผลิตซ้ำ” ในภายหลังเท่านั้น เพียงแต่ “สามเศียร” นั้นเปี่ยมไปด้วยอำนาจในฐานะ “สื่อมวลชน” ซึ่งนำเสนอทั้งภาพการแสดงที่สื่อว่านางเมรีซีนชอบดื่มสุรา และ เพลงนำละครที่มีสำนวน “เมรีซี่เมา” การผลิตซ้ำความหมายดังกล่าวจึงช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดของผู้คนได้ เป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2545, หน้า 51) ซึ่งกล่าวว่า โทรทัศน์เป็นสื่อที่ นำเสนอทั้งเสียงและภาพเคลื่อนไหวในลักษณะสมจริง ทำให้คนส่วนใหญ่เชื่อว่าภาพที่ปรากฏนั้นเป็นความจริง และมีความน่าเชื่อถือ โทรทัศน์จึงเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อความคิดของประชาชนได้มากกว่าสื่ออื่นๆ

อย่างไรก็ตาม จากแนวคิดของ สหทัย ไชยพันธุ์ (2553, หน้า 3-5) ที่กล่าวว่า สำนวนไทยมักใช้ ถ้อยคำที่มีสัมผัสคล้องจอง เน้นการเล่นเสียงสัมผัสสระ สัมผัสอักษร เพื่อให้เกิดความไพเราะน่าฟัง ผู้วิจัยจึง สันนิษฐานว่าสำนวน “เมรีซี่เมา” น่าจะมีที่มาจากการเล่นคำของกวีในลักษณะดังกล่าว เพื่อก่อให้เกิด ความไพเราะทางภาษาและเป็นที่จดจำได้ง่าย แต่ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้ความหมายเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง เมื่อ ความหมายใหม่ถูกนำไปใช้ซ้ำๆ ในสื่อต่างๆ จึงกลายเป็นวาทกรรมที่เป็นเสมือน “กรอบความรู้” ซึ่งครอบงำ ความคิดของผู้คนในปัจจุบันให้เชื่อว่าสำนวน “เมรีซี่เมา” เป็นความจริง



การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาวาทกรรม “เมรีซีเมา” ครั้งนี้ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลบุคคล ข้อมูลที่มีลิขสิทธิ์ และข้อมูลที่ไม่สามารถสืบค้นได้ เช่น ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์บางเรื่อง หากมีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม ย่อมเป็นการศึกษาวิเคราะห์ที่มาของวาทกรรม “เมรีซีเมา” ให้มีความครอบคลุมและชัดเจนมากยิ่งขึ้น
2. การศึกษาวาทกรรม “เมรีซีเมา” ครั้งนี้เป็นเพียงกรณีศึกษากรณีหนึ่งเท่านั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการศึกษาวาทกรรมที่แฝงตัวอยู่ในวรรณคดีหรือศิลปะการแสดงอื่นๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). **เมื่อสื่อส่องและสร้างวัฒนธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศาลาแดง.
- จ้อน (นามแฝง). (2539). ไปเป็นเมรีซีเมาที่แคว้นแซมเปญ. **ดิฉัน**, 20(474), 248-260.
- ป้อม จาระเม็ด. (2556). **เมรีซีเมา ป้อม จาระเม็ด**. Youtube. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2563, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=E57Oj12NeY8>.
- ผู้จัดการออนไลน์.(2558). **พบเมรีซีเมาพุ่ง ห่วง “ไวน์-เหล่าน้ำหวาน” ล่อใจหญิง**. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2563, จาก <https://mgronline.com/qol/detail/9580000026359>.
- เมย์ สุพัตรา. (2562). **เมรี สายเมา - เมย์ สุพัตรา Ft. บอม ลูกพระธาตุ [OFFICIAL AUDIO]**. Youtube. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2563, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=KU1nuzrRUc>.
- วศินี สุทธิวิภากร. (2552). **วาทกรรมของ มิเชล ฟูโกต์ ต่อสถานภาพและบทบาทสตรีไทยตามที่น่าเสนอในนวนิยายของ คุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ปรัชญา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิษณุพงษ์ โปธิพิรุฬห์. (2552). **ไปดูรถไฟฟ้ามหานคร เธอ น่ารักมากๆ และฮาสุดๆ ธิบาย ไปดูกันนะครับ**. Facebook. สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2563, จาก https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=157696571939&id=425015.
- ศิลปากร, กรม. (2552). **ประชุมเรื่องพระรถ**. กรุงเทพฯ: แจ๊ฮั่ว.
- สหไทย ไชยพันธุ์. (2553). **สำนวนไทยพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร**. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. 2(1), 1-13.
- สุมามาลย์ เรืองเดช. (2517). **เพลงพื้นเมืองจากตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- หน้อย นวรัตน์. (2556). **หน้อย นวรัตน์ - เมรีซีเมา**. Youtube. สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2563, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=OJ8rf6Jn3aA>.